

Julkaisusarja C

**Etelä-Pohjanmaan alueellinen ehkäisevän
päihdetyön suunnitelma**
**Liite Etelä-Pohjanmaan alueelliseen
hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan**

REETTA-MAIJA LUHTA & UNTO RAUNIO

**Etelä-Pohjanmaan
sairaanhoitopiiri**

Julkaisun tekijät:

Reetta-Maija Luhta, kehittämissuunnittelija, Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri

Unto Raunio, asiantuntija, Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -hanke

Julkaisuvuosi 2022

JULKAISUSARJA C: Monisteen loppuraportti

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Mitä on ehkäisevä päihdetyö	5
1.1	Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja tehtävät Etelä-Pohjanmaalla	6
2	Etelä-Pohjanmaan päihdetilanne ja asenneilmasto	11
2.1	Eri toimijoiden näkemyksiä Etelä-Pohjanmaan huumetilanteesta	11
2.2	Päihteiden käyttö ja rahapelaaminen	12
2.2.1	Alkoholin riskikäyttö	12
2.2.2	Tupakka-tuotteiden käyttö	12
2.2.3	Huumausaineiden käyttö	13
2.2.4	Haitallinen rahapelaaminen	13
2.3	Kuntalaisten suhde päihteiden käyttöön ja rahapelaamiseen	13
3	Ehkäisevän päihdetyön alueellinen suunnitelma	16
Liite 1.	Alueellisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa seurattavat mittarit Etelä-Pohjanmaalla ja koko maassa vuosina 2018–2021 (Sotkanet)	18
Liite 2.	Pakka toimintamallin tarkoitus ja tavoitteet (THL)	19

LÄHTEET

1 Johdanto

Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue aloittaa toimintansa vuoden 2023 alussa. Ehkäisevä päihdetyö tulee kuulumaan sekä kunnan että hyvinvointialueen tehtäviin. Se tulee huomioida sekä kunnan että hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä, sitä koskevassa suunnittelussa ja raportoinnissa sekä terveyden ja hyvinvoinnin seurannassa. Sosiaali- ja terveystalouden siirtymässä hyvinvointialueille, myös niissä tehtävä ehkäisevä päihdetyö siirtyy hyvinvointialueille. Kuntien ehkäisevän päihdetyön tehtävät säilyvät ennallaan. (Valtioneuvosto.2022.)

Hyvinvointialue tukee alueensa kuntia niiden ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä sekä tukee sosiaali- ja terveystaloudissa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin perusterveydenhuollon ja terveyden edistämisen yksikön koordinoima Etelä-Pohjanmaan alueellinen ehkäisevän päihdetyön verkosto on aloittanut toimintansa vuonna 2019. Verkoston toimintaa suunnittelee työrukkanen. Verkoston ja työrukkasen puheenjohtajana toimii hyvinvointipäällikkö Henna Rantasaari Seinäjoen kaupungilta ja sihteerinä kehittämissuunnittelija Reetta-Maija Luhta EPSHP:stä. Kaksi kertaa vuodessa kokoontuvan verkoston jäseniä ovat kuntien ehkäisevän päihdetyön koordinaattorit, kuntien päihdetyöntekijät, Ehyt ry, SONet BOTNIA, AVI ja EPSHP. Vuonna 2021 verkostossa tehtiin yhteistyössä Pakka päihdekeskus sely kaikkiin eteläpohjalaisiin kuntiin.

Toukokuussa 2022 valmistuu ensimmäinen alueellinen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma Etelä-Pohjanmaan alueellisen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman liitteeksi. Hyvinvointikertomuksen liitteiksi tulevat Etelä-Pohjanmaan alueellinen huumestrategia ja – toimenpideohjelma ja maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ”Laatua lakeuksien lapsille ja nuorille” sekä kulttuurihyvinvointisuunnitelma ovat myös valmistumassa vuonna 2022. Lasten ja nuorten hyvinvointikertomuksessa on kerrottu lapsiin ja nuoriin kohdistuvat ehkäisevän päihdetyön tavoitteet.

2 Mitä on ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevä päihdetyö on hyvinvointialueen ja kunnan lakisääteistä perustyötä ja osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Sillä ehkäistään ja vähennetään alkoholin, tupakka- ja nikotiini tuotteiden ja huumeiden käyttöä ja ongelmallista rahapelaamista sekä niistä aiheutuvia haittoja.

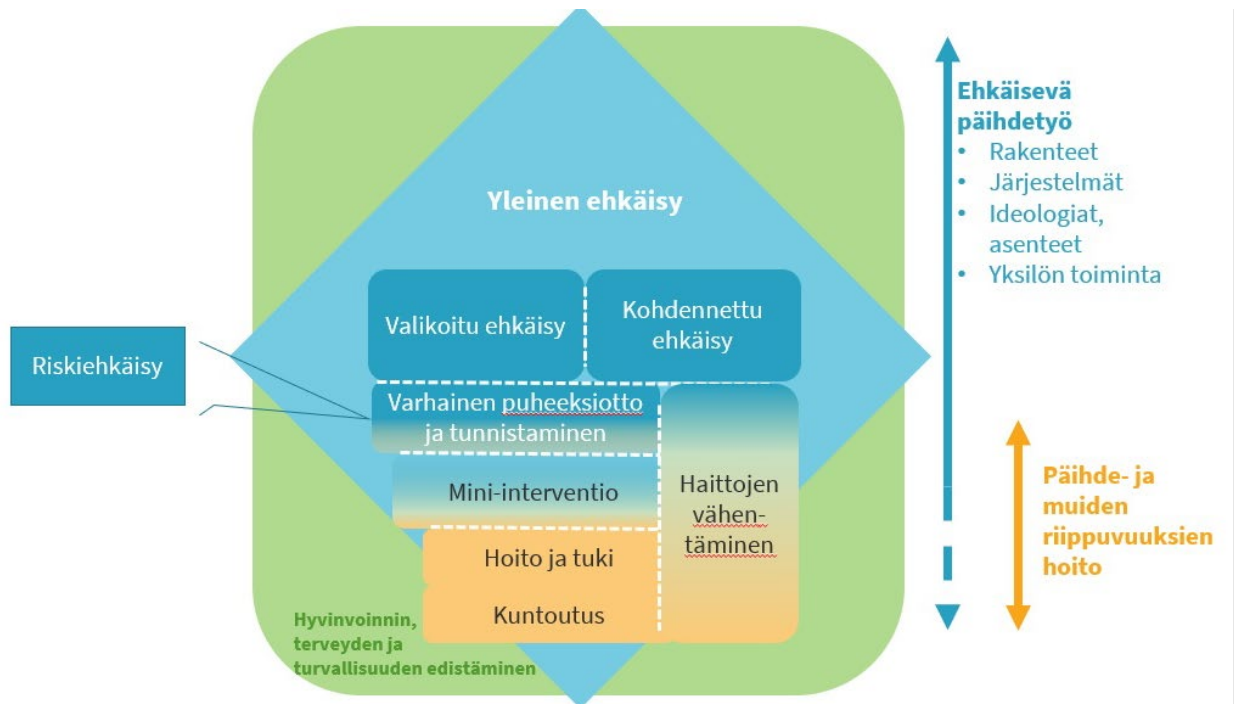
Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan vaikuttamalla:

- päihteitä koskeviin tietoihin, asenteisiin ja oikeuksiin
- päihdehaitoilta suojaaviin tekijöihin ja riskitekijöihin
- päihteiden käyttötapoihin, saatavuuteen, tarjontaan ja haittoihin.

Ehkäisevää päihdetyötä ohjaa laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015). Siihen sovelletaan lisäksi terveydenhuoltolain (1326/2010) 11 ja 12 §:ssä säädetyllä tavalla terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista.

Alkoholista, tupakasta, huumausaineista ja rahapelaamisesta aiheutuvat terveydelliset ja sosiaaliset haitat kohdistuvat niin käyttäjiin itseensä, heidän läheisiinsä, muihin ihmisiin kuin koko yhteiskuntaankin. Ongelmakäytöstä aiheutuvien välittömien ja välillisten haittojen hinta on suuri sekä inhimillisesti että julkisen sektorin kuluissa mitattuna. Toimivilla kysyntään ja tarjontaan vaikuttavilla menetelmillä voidaan ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja. Niiden vähentäminen edistää myös väestöryhmien välisten terveys- ja hyvinvointierojen kaventamista.

Ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on kehittää puitteita päihteettömälle elämälle ja ohjata kuntalaisia päihteettömyyttä tukeviin valintoihin. Toisin kuin korjaavassa päihdetyössä, ehkäisevän päihdetyön kohteena on koko Etelä-Pohjanmaan väestö - etenkin se enemmistö, jonka päihteiden käytöstä ja rahapelaamisesta ei ole aiheutunut vielä huolta. Ehkäisevän päihdetyön toteuttaminen kuuluu hyvinvointialueen ja kuntien kaikille toimijoille monet eri viranomaiset, järjestöt, yritykset ja yhteisöt mukaan lukien. Ehkäisevä päihdetyö on myös jokaisen kuntalaisen omalla vastuulla oleva asia.

Kuva 1. Ehkäisevän päihdetyön sijoittuminen päihdetyön kokonaisuudessa (THL).

1.1 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet ja tehtävät Etelä-Pohjanmaalla

Ehkäisevä päihdetyö perustuu lakiin ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. Kunnat ja hyvinvointialueet huolehtivat ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä alueellaan. Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä kannattaa sovittaa yhteen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen järjestämisen kanssa. Ehkäisevä päihdetyö voi parhaimmillaan tuottaa merkittäviä säästöjä ja vähentää inhimillistä kärsimystä.

Kunnan ehkäisevän päihdetyön perusrakenteita ovat:

- EPT-lain mukainen nimetty toimielin, jonka tehtäviin ehkäisevä päihdetyö on määritelty
- Ehkäisevän päihdetyön koordinaatiosta käytännössä vastaava taho (ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai koordinaattori)
- Ehkäisevää päihdetyötä ohjaava kuntastrategia, hyvinvointikertomus ja tarvittaessa erillinen toimintasuunnitelma. (STM 2015.)

Hyvinvointialueen on tärkeää varmistaa, että ehkäisevän päihdetyön järjestämistä johdetaan strategisesti aluetasolla. Käytännössä se tarkoittaa, että jossakin alueen lautakunnassa linjataan

ehkäisevästä päihdetyöstä osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Hyvinvointialueilla tulee huolehtia, että ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan eri-ikäisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa sekä sopia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten asiantuntijuuden käytöstä ehkäisevää päihdetyötä koskevassa kuntayhteistyössä.

Päätäjät ovat avainasemassa ehkäisevän päihdetyön mahdollistajina, edistäjinä ja puolestapuhujina. Kuntien ja hyvinvointialueiden johtajat ja luottamushenkilöt vastaavat ehkäisevän päihdetyön resursseista ja työn viemisestä osaksi johtamisen rakenteita. Luottamushenkilöiden päätöksillä varmistetaan laadukkaat rakenteet ja työn tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus.

Olennaista onkin varmistaa päätöksiä tekevien luottamushenkilöiden ja johtavien virkamiesten riittävä ymmärrys päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen kielteisistä vaikutuksista koko yhteiskunnan hyvinvoinnille, taloudelle, turvallisuudelle ja työn tuottavuudelle. Lisäksi päättäjien tulisi nähdä ehkäisevän päihdetyön merkitys kunnan ja hyvinvointialueiden hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi. (THL.)

Kuva 2. Esimerkki kunta- ja aluetason monialaisten työryhmien ehkäisevän päihdetyön tehtävistä. (THL).

Vaikuttava ehkäisevä päihdetyö edellyttää useita samanaikaisia tietoon perustuvia toimia osavien ammattilaisten toimesta eri arkiympäristöissä. Ehkäisevä päihdetyö on monialaista yhteistyötä. (THL.)

Kuntien toimijat	Etelä-Pohjanmaan sote-palveluiden toimijat	Sidosryhmät
<ul style="list-style-type: none"> □ Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai koordinaattori • Varhaiskasvatus • Esiopetus • Perusopetus • 2. asteen koulutus • Koulunkäynnin tuki • Nuorisotyö • Osallisuus- ja vapaa-aikapalvelut • Hyvinvointipalvelut • Työelämäpalvelut • Ympäristöterveydenhuolto 	<ul style="list-style-type: none"> • Perhe- ja sosiaalipalvelut • Terveys- ja sairaanhoidon palvelut • Ikäihmisten palvelut 	<ul style="list-style-type: none"> • Pohjanmaan poliisilaitos • Länsi- ja Sisä-Suomen AVI • TE-palvelut • Kela • Kokemusasiantuntijat • Oppilaitokset • Järjestö- ja yhdistystoimijat • Elinkeinotoimijat • Etelä-Pohjanmaan liitto • Seurakunnat • Pelastustoimi • Asukkaat

Kuva 3. Ehkäisevän päihdetyön monialainen yhteistyö Etelä-Pohjanmaalla vuoden 2023 alussa

Ehkäisevän päihdetyön alueellisen verkoston tehtävät

- Hyvinvointisuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toimeenpano ja edistäminen
- Alueellinen yhteistyö eri toimijoiden kanssa sekä yhteisten toimien toteuttaminen
- Alueen indikaattoreiden seuranta, niistä viestittäminen ja reagointi
- Yhteiset koulutukset Etelä-Pohjanmaan alueella
- Ehkäisevään päihdetyöhön ja ilmiöihin liittyvä viestintä alueella
- Foorumi tiedonjakoon, vertaistukeen ja kehittämiseen
- Alueellisen EPT-mallin päivittäminen ja kehittäminen

Kunnat, sote-keskukset (sk) ja muut toimijat

Kuva 4. Etelä-Pohjanmaan ehkäisevän päihdetyön verkoston muodostavat kuntien ehkäisevän päihdetyön koordinaattorit, hyvinvointialueen alueellinen ehkäisevän päihdetyön koordinaattori, ehkäisevää päihdetyötä tekevät työntekijät sote-keskuksissa sekä Ehyt ry, SONet BOTNIA ja aluehallintovirasto.

2 Etelä-Pohjanmaan päihdetilanne ja asenneilmasto

2.1 Eri toimijoiden näkemyksiä Etelä-Pohjanmaan huumeilanteesta

Väestön hyvinvoinnin näkökulmasta THL:n selvitys mainitsee positiivisena asiana eteläpohjalaisien nuorten vähäisen huumeiden käytön. (THL 2020). Kasvavaan huumeiden käyttöön ja siitä johtuvaan hoidon tarpeeseen on silti hyvä varautua.

Etelä-Pohjanmaan huumestrategia ja toimenpideohjelmaa varten vuonna 2021 haastateltiin yhteensä 14 eri henkilöä, jotka edustivat eri viranomaisia Etelä-Pohjanmaalla.

Haastatteluissa kerättiin tietoa huumeiden käyttöön liittyen. Nykytilanteesta kerrottiin, että Etelä-Pohjanmaalla huumeita saa helposti, huumeiden käyttö ja huumeokeilut ovat lisääntyneet ja nuorten asenne huumeita kohtaan on myönteisempi kuin ennen.

Haasteina haastateltavat toivat esille, että maakunnasta puuttuu nuorille suunnattuja matalan kynnyksen paikkoja. Nuorten asenne huumeita kohtaan on muuttunut sallivammaksi eikä neutraalia tietoa ole saatavilla. Haastateltavat kokivat, ettei viranomaisilla ole riittävästi osaamista sekä puheeksi ottoon että hoitoon ohjaamiseen. Myös vaitiolovelvollisuus tuo oman haasteen yhteistyön tekemiseen eri viranomaisten välillä. Nuorten hoitopaikkojen vähyys koettiin isona haasteena maakunnan alueella.

Tulevaisuudesta haastateltavat toivat esille sen, että huumeiden käyttäjien hoitojärjestelmä on saatava kuntoon. Terveysneuvonnan tasapuolinen alueellinen toteutus ja neutraalin tiedon jakaminen nähtiin merkittävänä tekijänä huumeiden käytön aiheuttamien haittojen ehkäisyssä. Haastateltavien mielestä koulujen henkilökunnalle, viranomaisille ja työpaikoille tulee järjestää puheeksi ottoon liittyviä koulutuksia. (EPSHP.)

2.2 Päihteiden käyttö ja rahapelaaminen

Sotkanetin (THL) päihdeavainindikaattoriryhmien avulla (liite 1) voi tarkastella päihteiden käyttöä ennakoivia tekijöitä, saatavuutta ja käyttöä sekä päihteiden käytön vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin.

Tutkimukset osoittavat, että hyvinvointiongelmat kasautuvat helposti ja päihdehaittoja esiintyy enemmän alemmissa sosioekonomisissa luokissa. Esimerkiksi koulutuksen puute, työttömyys tai toimeentulovaikeudet lisäävät haitallisen päihteiden käytön riskiä.

Tilastoaineistoa koottiin mm. THL:n ylläpitämästä tietopalvelu Sotkanetistä. (Sotkanet). Tietoja tarkastellaan koko maan tilanteeseen verrattuna, mutta myös vertailumaakuntiin nähden, jotka ovat Kanta-Häme, Keski-Suomi ja Pohjanmaa. Kanta-Häme valittiin vertailumaakunnaksi vastaavan ikärakenteen perusteella, Keski-Suomi terveydenhuollon rakenteen samankaltaisuuden johdosta ja Pohjanmaa aluenäkökulman takia. Tilastoaineisto on koottu suunnitelman taustaineistoon.

2.2.1 Alkoholin riskikäyttö

Alkoholia liikaa käyttävät (Audit-C) 20–65-vuotiaiden osuus on pysynyt melko samana ollen vuonna 2021 27,7 % verrattuna vuoteen 2018.

Yli 65-vuotiaiden alkoholia liikaa käyttävien (Audit-C) osuus on noussut. Miesten ja naisten yhteinen prosenttimäärä oli vuonna 2018 25 % ja vuonna 2020 31 %, nousua oli 5,8 %.

Yli 65-vuotiaiden alkoholia liikaa käyttävien (Audit-C) naisten osuus on huolestuttavasti kaksinkertaistunut. Se oli vuonna 2018 7,4 % ja vuonna 2020 15,3 %.

2.2.2 Tupakka-tuotteiden käyttö

Päivittäin tupakoivia 20–64-vuotiaiden osuus on hieman kasvanut. Vuonna 2020 luku oli 14,3 % ja se on 2 % korkeampi kuin koko maassa.

Ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden päivittäisen tupakoinnin osuus on noussut vuodesta 2018 vuoteen 2021 2,6 % ollen 25,1 %.

Peruskoulussa ja lukiossa tupakointi ja nuuskan käyttö on laskenut.

2.2.3 Huumausaineiden käyttö

8. ja 9. luokan oppilaista laittomia huumeiden kokeilijoiden määrä on lisääntynyt hieman vuodesta 2019 vuoteen 2021, mutta kokeilut ovat olleet vähäisempiä verrattuna koko maan lukuihin.

Ammattioppilaitoksissa laittomia huumeita oli kokeillut ainakin kerran 11 % ja lukiossa 5,5 % vuonna 2021.

20–64-vuotiaat ovat käyttäneet kannabista viimeisen 12 kk:n aikana vähemmän Etelä-Pohjanmaalla (1,9 %) muuhun Suomeen (4,4 %) verrattuna vuonna 2020.

Poliisin tietoon tulleissa huumausainerikoksien määrässä on lievää nousua vuosien 2018 ja 2020 välillä.

2.2.4 Haitallinen rahapelaaminen

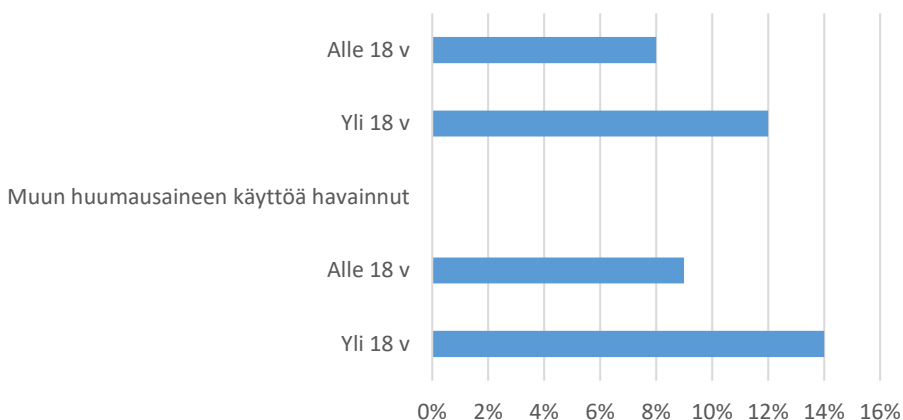
Tilastoja haitallisesta rahapelaamisesta on toistaiseksi vähän käytettävissä. Etelä-Pohjanmaalla pelataan rahapelejä ja koetaan niistä ongelmia keskimäärin saman verran kuin muualla Suomessa.

2.3 Kuntalaisten suhde päihteiden käyttöön ja rahapelaamiseen

Osana Etelä-Pohjanmaan ehkäisevän päihdetyön verkoston toimintaa toteutettiin 18.3.–11.4.2021 välisenä aikana Etelä-Pohjanmaan kuntien asukkaille suunnattu Pakka- päihdekysely. Kyselyyn pääsi vastaamaan kuntien, kuntayhtymien, Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulun verkkosivuilla olleista linkeistä. Kyselyyn vastasi yhteensä 1 887 henkilöä, joista alle 18-vuotiaita oli 597.

Yli 18-vuotiaista 14 % oli havainnut kunnassaan kannabiksen ja 12 % muun huumausaineen käyttöä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Vastaavat luvut alle 18-vuotiailla olivat 9 % ja 8 %.

Kannabiksen käyttöä havainnut

Kuvio 1. Kannabiksen ja muiden huumausaineiden käytön havainnot

Alkoholia tai muita pähteitä käytettiin liikaa 429:n (33 %) aikuisen ja 79:n (13 %) alle 18-vuotiaan mielestä. Vastauksissa nousivat esille erityisesti huumausaineet ja alkoholi.

Asukkailta kysyttiin myös, saako kunnassasi helposti tukea riippuvuuksien hoitoon. Vastausten perusteella näyttää sille, ettei riippuvuuksien hoitomahdollisuuksista ole tietoa, koska yli puolet aikuisista yli 18-vuotiaista vastaajista ei tiedä palveluista ja nuoret alle 18-vuotiaat tietävät niistä vielä huonommin. Aikuisista 13,3 %:n mielestä tukea huumausaineiden hoitoon sai helposti ja 21,8 %:n mielestä ei saanut. Nuorten kohdalla vastaavat luvut olivat 14,7 % ja 10,2 %.

Aikuiset, n=1290	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
alkoholi	24 %	20,4 %	55,6 %
tupakka	17,4 %	20,6 %	62 %
nuuska	9,9 %	19,9 %	70,2 %
huumausaine	13,3 %	21,8 %	64,9 %
rahapeli	10 %	21,3 %	68,7 %
Nuoret, n=597	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
alkoholi	17,1 %	11 %	71,9 %
tupakka	17,2 %	10,9 %	71,9 %
nuuska	13,7 %	12,6 %	73,7 %
huumausaine	14,7 %	10,2 %	75,1 %
rahapeli	12,1 %	10,7 %	77,2 %

Taulukko 1. Saako kunnassasi helposti tuke riippuvuuksien hoitoon, Pakka kysely 2021

Kuntalaisten mielestä päihdehaittojen ehkäisemiseksi tulisi käyttää mm. seuraavanlaisia keinoja:

- tiedottamista kouluissa terveystarkastusten yhteydessä ja kaikessa opetuksessa
- parempaa valvontaa koulujen alueelle
- aktiivisempaa ja avoimempaa puheeksi ottamista kaikissa palveluissa
- matalan kynnyksen avunsaantipaikkoja - nuorille enemmän paikkoja, mihin voi mennä juttelemaan ammattilaisen kanssa
- asiallista tiedottamista - koko perheen huomiointi tiedottamisessa
- varhainen puuttuminen ja hoitoon ohjaus
- parempi tiedottaminen hoitopaikoista ja niiden näkyväksi tekeminen
- vertaistukea saataville enemmän.

3 Ehkäisevän päihdetyön alueellinen suunnitelma

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Seuranta
1. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet vahvistuvat kunnissa ja hyvinvointialueella	<p>Päätetään kunnan virallinen EPT-toimielin</p> <p>Kirjataan kunnan EPT-koordinaattorin työnkuva ja vastuut</p> <p>Kirjataan kunnan ja/tai seutukunnan EPT-työryhmien vastuut ja tehtävät</p> <p>Päätetään ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava lautakunta hyvinvointialueella.</p> <p>Kirjataan alueellisen EPT-koordinaattorin työnkuva ja vastuut</p> <p>Kirjataan alueellisen EPT-työryhmän vastuut ja tehtävät</p>	<p>Kunnan johto</p> <p>Kunnan EPT-toimielin</p> <p>Kunnan ja/tai seutukunnan EPT-toimielin</p> <p>Hyvinvointialueen johto</p> <p>Hyvinvointialueen johto ja kehittämissyksikkö</p> <p>Hyvinvointialueen johto ja kehittämissyksikkö</p>	<p>Kunnan toimielin on päätetty ja toimii</p> <p>Kunnan EPT-koordinaattorin työnkuva on kirjattu</p> <p>Kunnan ja/tai seutukunnan EPT-työryhmien vastuut ja tehtävät on kirjattu</p> <p>Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava lautakunta hyvinvointialueella on nimetty</p> <p>Alueellisen EPT-koordinaattorin työnkuva ja vastuut on kirjattu</p> <p>Alueellisen EPT-työryhmän vastuut ja tehtävät on kirjattu</p>
2. Haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden valintojen ja sosiaali- ja terveyspolitiikan tueksi	Tehdään kohdennettu viestintäsuunnitelma kuntiin ja hyvinvointialueelle.	Kuntien EPT-työryhmät ja EPT-koordinaattorit hyvinvointialueen EPT-verkosto ja EPT-koordinaattori	Kuntien ja hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön viestintäsuunnitelmat
3. Riskikäyttö ja haitat tunnistetaan ja tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa	<p>Pilotoidaan AUDIT-C:n ja mini-intervention käyttöönotto neljässä eri yksikössä Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2022. Laajennetaan käyttöä koko hyvinvointialueelle vuonna 2023</p> <p>Kuvataan päihdepalveluketju eri-ikäisten palveluissa</p>	<p>Tulevaisuuden Sote-keskus- hanke</p> <p>Tulevaisuuden Sote-keskus- hanke</p>	<p>Seurataan AUDIT-C:n ja mini-interventioiden toteutumista pilottiyksiköissä vuonna 2022 ja myöhemmin kaikissa sote-palveluissa.</p> <p>Kuvatut päihdepalveluketjut</p>

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Seuranta
4. Pakka-toimintamallin mukaisella työllä vaikutetaan paikallisiin yhteisöihin alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisemiseksi. Toimintamallissa huomiota kiinnitetään erityisesti alkoholin, tupakan ja rahapelien saatavuuden sääntelyyn kysynnän vähentämisen rinnalla suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä	Nimetään ja käynnistetään alueellinen Pakka-tarjontatyöryhmä.	Kunnat, kuntien EPT-koordinaattorit ja hyvinvointialueen EPT-koordinaattori	Tarjontatyöryhmän valmistelu aloitetaan vuoden 2022 aikana ja sen toiminta alkaa vuonna 2023.
5. Haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisöissä	Ehkäisevä päihdetyö on osa varhaiskasvatuksen, oppilaitosten ja nuorisotoimen perustyötä, toimintatapoja ja -kulttuuria. Oppilaitoksissa ja nuorisotoimessa lisätään neutraalin tiedon jakamista ja tiedon jakamisessa hyödynnetään koulutettuja kokemusasiantuntijoita.	Varhaiskasvatusjohtaja, sivistysjohtaja, nuorisotoimenjohtaja ja ehkäisevän päihdetyön koordinaattori	Ehkäisevän päihdetyön työryhmä ja koordinaattori raportoivat ehkäisevän päihdetyön toimielimelle.
6. Si-So-Te-ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista.	Järjestään Si-So-Te-ammattilaisille täydennyskoulutusta puheeksi ottoon (päihdeet + rahapelaaminen) ja jatko-ohjaamiseen.	Si-So-Te- ammattilaisten esimiehet ja alueellinen ehkäisevän päihdetyön koordinaattori	Alueellinen ehkäisevän päihdetyön koordinaattori tilastoi alueella toteutetut koulutukset

Liite 1. Alueellisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa seurattavat mittarit Etelä-Pohjanmaalla ja koko maassa vuosina 2018–2021 (Sotkanet)

	Mittari	E-P 2018	E-P 2019	E-P 2020	E-P 2021	Koko maa 2018	Koko maa 2019	Koko maa 2020	Koko maa 2021
Alkoholin riskikäyttö	Tosi humalassa vähintään kerran kk:ssa, % 8. ja 9. luokan oppilaista		10,6		11,2		9,6		8,9
	Alkoholia liikaa käyttävät (Audit-C), % 20–64 vuotiaista	25,3		27,7		29,5		30,1	
	Alkoholia liikaa käyttävät (Audit-C), % yli 65-vuotiaista	24,9		30,7		31,1		34,3	
	Alkoholia humalahakuisesti käyttävät (Audit-1k), % 20–64- vuotiaista	8,0		9,4		10,4		11,2	
	Alkoholia humalahakuisesti käyttävät (Audit-1k), % 65 vuotta täyttäneistä	4,4		5,9		4,4		5,9	
Tupakka- tuotteiden käyttö	Tupakoi päivittäin, % ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2 vuosikurssien opiskelijoista		22,5		25,1		18,5		17,5
	Tupakoi päivittäin, % lukion opiskelijoista		3,8		2,4		2,8		2,3
	Nuuskaa päivittäin, % ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista		12,8		12,6		14,7		12,1
	Nuuskaa päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoista		3,8		2,8		3,8		2,6
	Päivittäin tupakoivat, % 20–64- vuotiaista	15,9		14,3		14,1		12,4	
Huumaus- aineiden käyttö	Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista		5,0		5,3		8,9		8,1
	Kannabista viimeisen 12 kk:n aikana käyttäneet, % 20–64- vuotiaista			1,9				4,4	
	Poliisin tietoon tulleet huumausaineiden käyttörikokset/1000 asukasta	5,2		5,9		5,3		6,7	
Haitallinen raha- pelaaminen	Pelaa rahapelejä viikoittain, % 8. ja 9. luokan oppilaista		4,8		3,9		4,6		4,1
	Rahapelaaminen aiheuttanut ongelmia 12 kk aikana, % 15–74-vuotiaasta väestöstä		3,0				3,5		

Liite 2. Pakka toimintamallin tarkoitus ja tavoitteet (THL)

Pakan tarkoitus ja tavoitteet

LÄHTEET

EPSHP 2022. Etelä-Pohjanmaan alueellinen huumestrategia. Aalto M, Fältmars S, Ketomäki T, Lassila A, Luhta R-M, Raunio U, Rinta-Nikkola J, Vuolteenaho I. EPSHP, Julkaisusarja C.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015). Viitattu 22.3.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150523>

Sotkanet. Viitattu 22.3.2022. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

STM. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma: Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2015.19. Viitattu 22.3.2022 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74726/STM_EPT-kansi_sisus_netti.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveydenhuoltolaki (1326/2010). Viitattu 22.3.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101326?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=terveydenhuoltolaki%20>

THL 2022. Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille. Luonnos. Markkula J, Karlsson N, Ollila H, Strand T, toim. Julkaisematon.

THL 2020. Sosiaali- ja terveyspalvelut TAYS-erityisvastuualueella 2019, THL päätösten tueksi 6/2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140638/THL_Aluellinen_raportti_2020_TAYS%20saavutettavuus%2010.12.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Valtioneuvosto. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:7 Hyvinvointialueiden uusien tehtävien ja niiden rahoituksen sekä maakuntaveron tarkastelu – kohti monialaista maakuntaa, Väli­raportti Projekt­i A: Hyvinvointialueiden uudet tehtävät. Viitattu 22.3.2022 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163794/VN_2022_7.pdf

